

Poden sobreviure les Humanitats a la formació a distància?

Mary Poovey

Director of the Institute for the History of the Production of Knowledge Faculty of Arts and Science, New York University

Introducció

A tall d'introducció a les meves observacions sobre les humanitats i la formació a distància, permetin-me que expressi una reserva important. Ja fa temps que els estudiosos de les humanitats gaudeixen de la digitalització i de la tecnologia informàtica, i res del que diré no pretén menystenir el valor dels arxius digitals de fonts secundàries i primàries. Els humanistes utilitzen les bases de dades digitals per localitzar articles sobre la infidelitat conjugal en les darreres obres de Shakespeare, utilitzen arxius de textos digitals per accedir a les variants de *The Ring and the Book* de Browning, i utilitzen el correu electrònic per comunicar-se amb els estudiosos d'arreu del món. En aquest sentit, la digitalització ha potenciat la recerca en l'àmbit de les humanitats, i no tinc cap motiu per dubtar que aquest continuarà sent el cas.

La preocupació que hi ha darrere el títol de la meva intervenció no es refereix a aquests usos de les noves tecnologies. El que em preocupa, més aviat, són dues qüestions força diferents. M'amoïna, en primer lloc, que si les universitats intenten dividir "les humanitats" en habilitats "bàsiques" i "avançades" per tal que les primeres es puguin ensenyar a distància, llavors se soscavarà la naturalesa mateixa del coneixement que les humanitats aspiren a produir. Aquesta preocupació té a veure, tot i que no són idèntiques, amb la preocupació que si es divideixen les humanitats en dos, llavors el valor assignat a les habilitats considerades "avançades" disminuirà. En altres paraules, fins i tot si les humanitats sobreviuen a l'ensenyament a distància, les humanitats que romandran poden ser diferents en aspectes bàsics respecte de la tasca que ara associem a aquest mètode d'estudi.

Humanitats en el scriptorium medieval

La meva segona preocupació és que si les universitats destinen recursos a desenvolupar unitats de formació a distància (com, per exemple, en l'educació contínua o els estudis professionals), inevitablement començaran a oferir assignatures que es puguin adaptar a aquest format. En la majoria de casos aquestes assignatures seran disciplines o assignatures professionals en què es transmet "informació" i en les quals l'èxit d'un estudiant es pot jutjar en termes quantificables. En altres paraules, si les universitats desenvolupen unitats d'ensenyament a distància necessitaran elaborar i oferir cursos que siguin adequats a l'ensenyament a distància. Fins i tot si els ingressos que se n'obtinguin es destinen inicialment a reforçar la menys lucrativa i més costosa formació presencial, que considero essencial en el cas de les humanitats, a llarg termini la inèrcia institucional tendirà a afavorir la unitat que genera ingressos en detriment de la formació econòmicament més costosa. Per tant, la meva preocupació és doble: en primer lloc, temo que, si s'apliquen a l'ensenyament de les humanitats, els mètodes pedagògics més adequats

a la formació a distància soscavaran les premisses sobre les quals es basa aquest mètode d'estudi; i, en segon lloc, m'amoïna que si les universitats promouen projectes d'ensenyament a distància —encara que sigui a la perifèria del nucli de les arts liberals— aleshores la dinàmica de la universitat com un tot s'anirà centrant gradualment en les assignatures que puguin adaptar-se a aquest format.

Reprenré cadascuna d'aquestes dues preocupacions, però abans haig d'aclarir què vull dir per “humanitats”. A efectes d'aquesta discussió, no em refereixo únicament a les disciplines tradicionals de les humanitats: els estudis literaris, els estudis lingüístics, la història, la filosofia i la història de l'art i de la música. No vull definir simplement “les humanitats” com cert grup de disciplines, perquè algunes d'aquestes disciplines s'estan allunyant del mètode d'estudi que jo associó a les humanitats (la filosofia analítica, per

exemple), mentre que altres disciplines estan suspeses entre un paradigma científic i un paradigma de les humanitats de producció de coneixements (em vénen al cap, en aquest sentit, l'antropologia i la lingüística). En comptes d'invocar simplement la divisió universitària de les humanitats, vull posar l'èmfasi en un cert mètode d'estudi que ha estat històricament associat a aquestes disciplines. El treball associat a aquest tipus de recerca inclou la conservació, l'anàlisi, l'apreciació, la interrogació i la interpretació de materials culturals de tots els períodes i de totes les cultures. Vull indicar que aquesta tasca produeix efectivament coneixements i que conserva, alhora, la cultura. A diferència del coneixement generat per les disciplines científiques i socials, però, el coneixement produït en les disciplines humanístiques no és progressiu ni tan sols, necessàriament, acumulatiu. A més, el coneixement produït mitjançant el mètode d'estudi de les humanitats no pretén centrar-se únicament en els objectes, tal com fa el coneixement científic, sinó que té a veure en part amb el subjecte que conserva, analitza, aprecia, interroga, i interpreta objectes culturals. Més concretament, el coneixement de les humanitats té a veure amb la relació existent entre el subjecte que conserva i interpreta i els objectes que es conserven i interpreten. Així, el coneixement de les humanitats és un coneixement intersubjectiu: té a veure amb la relació existent entre el present i el passat, per exemple, i pot desafiar l'oposició binària entre el subjecte i l'objecte de maneres que el coneixement científic no pot (o com a mínim no vol).

Pel fet que el mètode d'estudi que jo associó a les humanitats és intersubjectiu, implica l'autoconsciència del productor d'aquest coneixement. La tasca necessària per produir aquesta mena de coneixement no es limita a la recollida i la transmissió d'informació, ni es pot provar de manera que se n'obtinguin resultats quantificables. Els estudiants aprenen a reflexionar sobre ells mateixos i sobre la seva relació amb els materials culturals en part llegint exemples d'aquestes interaccions intersubjectives i autoreflexives amb la cultura, i en part participant en converses que afavoreixen l'autoconsciència i la visió crítica. El que els psicoanalistes anomenen transferència és un component important de la participació de l'estudiant en aquests projectes d'aprenentatge, perquè el tipus de feines que descriu comporten un risc —no tant el risc d'equivocar-se com el risc d'autorevelació. En aquestes converses, un bon professor no afavorirà només la transferència com una ajuda per assumir riscos (l'estudiant es revela a ella mateixa perquè desitja l'amor del professor); en un cas així el bon professor també controlarà la transferència de l'estudiant, de manera que la projecció que permet l'autoreflexió no reboti en el seu homòleg paranoic o autocrític.

2. Formació a distància i Humanitats

Tothom que s'ha enamorat alguna vegada a través del correu electrònic sap que la tecnologia d'ensenyament a distància no fa, naturalment, res per escurçar les distàncies, i he intentat imaginar-me una situació d'aprenentatge en la qual la catexi electrònica incrementaria la producció de coneixement en l'àmbit de les humanitats. Tanmateix, el treball de les humanitats només té a veure parcialment amb la provocació d'emocions en l'estudiant-subjecte. I el que és més important, el treball de les humanitats comporta el control d'aquesta emoció en un compromís estudiat i estudiós amb els materials culturals, i això requereix algú que pugui dirigir la recerca, fer preguntes, interpel·lar els altres a classe, gestionar i redirigir l'emoció individual per tal que esdevingui impersonal, o, com ja he suggerit, intersubjectiva. En altres paraules, quan es conceptualitza com un projecte intersubjectiu, el treball de les humanitats requereix un professor —si més no fins al punt en què l'estudiant aprèn a ser el seu propi professor i a convertir els materials culturals en els seus companys de classe i interlocutors. Quan penso en la dinàmica del correu electrònic, que comporta tant un ajornament temporal com una falsa impressió d'intimitat, no em puc imaginar de quina manera un professor a distància podria provocar emocions de tal manera que pogués dirigir-les i gestionar-les. Igual com no em puc imaginar de quina manera l'estudiant es podria sentir prou compromès per voler assumir el risc necessari. I si s'hi compromet, no em puc imaginar de quina manera un professor podria gestionar aquest compromís

invisible. Resumint, no em puc imaginar de quina manera un professor a distància podria fer res més que corregir errors en la informació que li proporciona l'estudiant.

La resposta òbvia a les meves preocupacions és dir que la mena de treball que he descrit cultiva i requereix capacitats "avançades" en l'àmbit de les humanitats, que mai no seran objecte de l'ensenyament a distància. De la mateixa manera que les habilitats "bàsiques" necessàries per resoldre problemes de càlcul es podrien ensenyar millor en format a distància, segons aquest argument les habilitats bàsiques prèvies a aquesta anàlisi intersubjectiva es podrien ensenyar servint-se de les tecnologies digitals. Aquesta divisió del treball alliberaria el professor de literatura, posem per cas, d'haver d'ensenyar qüestions bàsiques d'escriptura. Aquesta divisió del treball alliberaria el professor d'història d'haver de recitar dates i d'haver d'examinar els seus estudiants sobre noms famosos. Si els professors d'humanitats poguessin assumir que els estudiants han adquirit habilitats bàsiques d'escriptura i que han dominat determinades dades abans d'entrar a classe, no voldria dir això que el tipus d'intersubjectivitat que he descrit seria més fàcil de cultivar, en la mesura en què cada estudiant ja dominaria les habilitats lingüístiques i els fets?

Tot i que aquesta és una imatge temptadora del treball de les humanitats alliberat de les cadenes de la instrucció bàsica, no crec pas que això ens hagi de seduir amb falses promeses. M'agradaria creure en la possibilitat que les habilitats "bàsiques" d'escriptura es poguessin ensenyar a distància, tot i que les convencions pel que fa a un ús correcte dels mots i de la gramàtica canvien constantment. També m'agradaria acceptar que es poden aplegar corpus d'informacions que es podrien considerar essencials per a les diverses disciplines de les humanitats i que és possible transmetre aquesta informació en un format que es pogués examinar en el marc de l'ensenyament a distància. Però el que no estic disposat a creure, i encara menys a acceptar, és que amb la subdivisió de les disciplines de les humanitats en dos tipus d'habilitats — bàsiques i avançades— es preservarà el mètode

d'estudi que he descrit. En altres paraules, argumentar que una habilitat lingüística — l'habilitat lingüística bàsica— només segueix unes normes i trasllada informació, mentre que una altra habilitat lingüística —l'ús avançat de la llengua— s'expressa com una relació intersubjectiva entre el desig del parlant i la disciplina de la gramàtica, estableix una falsa dicotomia que debilita les afirmacions epistemològiques inherents a la manera com les humanitats duen a terme el seu estudi. Dit d'una altra manera: si dividim l'ús de la llengua en dues habilitats de tipus diferent, aleshores diem que alguns actes lingüístics (els "bàsics") desafien el principi de la intersubjectivitat que he associat a les humanitats. No tenim cap explicació teòrica de la llengua que ens permeti fet aquesta afirmació, ni tampoc podem defensar el que se'n deriva: si dividim l'ús de la llengua en dues habilitats estem dient que certs tipus de producció de coneixement no estan relacionades amb el subjecte que escriu sinó només amb l'objecte que es descriu. El mateix principi és vàlid en el cas de l'argument sobre la informació. Si convenim que és possible compilar un corpus de fets que no són interpretatius o producte de la interpretació, aleshores assumim que la interpretació intersubjectiva no és essencial per a la producció de coneixement en l'àmbit de les humanitats, sinó només secundari o opcional. Com ja he dit, podríem creure aquestes idees (de fet, sovint ho fem), però en fer-ho comencem a lliscar pel pendent que ens durà finalment a assimilar la producció de coneixement en l'àmbit de les humanitats amb el seu homòleg científic. (Tot el que he dit sobre el coneixement intersubjectiu en les humanitats es podria dir sobre el coneixement científic, però, en aquest punt, pocs científics estan disposats a reconèixer aquesta epistemologia. Això vol dir que els teòrics de les humanitats plantegen l'únic repte a l'objectivisme que actualment governa altres projectes en l'àmbit del coneixement a la universitat).

El plaer de la lectura

Permetin-me que sigui clar en el que estic dient. Sostinc, d'una banda, que el que sovint s'anomena "escriptura bàsica" és inseparable del treball que hem associat amb les humanitats. D'altra banda, també sostinc que les activitats humanístiques de conservar, apreciar, interrogar i interpretar materials culturals és inseparable de l'escriptura, que mai no és senzillament "bàsica" sinó sempre interpretativa i expressiva. Senzillament, no és possible conservar, analitzar, apreciar, interrogar o interpretar res sense un mitjà que enllaci un subjecte amb un altre. En les humanitats, el mitjà d'expressió és la llengua, i tota la llengua és expressiva. La pròpia capacitat per pensar en la llengua i per triar les paraules que negocien el desig és per tant inseparable de la pròpia capacitat per dur a terme tasques en l'àmbit de les humanitats. Un ús de la llengua senzillament "correcte" (com en el cas del llenguatge gramaticalment correcte) no representa tant la base sobre la qual reposa el treball més sofisticat, sinó una part del procés pel qual un aprèn a modelar i a disciplinar la recerca d'una manera intersubjectiva.

Si comencem a utilitzar una tecnologia que ens duu a conceptualitzar alguns usos lingüístics com a "bàsics", llavors correm el perill d'imaginar que només els usos lingüístics explícitament interpretatius o expressius engranen intersubjectivament amb d'altres. Acceptar aquesta falsa dicotomia és el primer pas per relegar el que inicialment ens poden semblar habilitats lingüístiques i projectes de coneixement "avançats" a l'abocador del que és purament subjectiu —és a dir, a allò que actualment es considera que no val la pena perquè està contaminat de desig subjectiu. El mètode d'estudi i la teoria del coneixement que he associat amb les humanitats proporciona les úniques bases que permeten defensar una conceptualització del coneixement que enllaça el subjecte del coneixement amb els objectes que pretén conèixer. Si permetem que es subdivideixi el mètode d'estudi que s'utilitza en humanitats, és a dir, que se'n puguin ensenyar els components "bàsics" de memòria, correm el risc de perdre l'única alternativa creïble a una epistemologia objectivista (i tot el que en resulta).

A més, si se separa l'escriptura bàsica dels altres usos de la llengua, els estudiants tindran pocs incentius per cultivar habilitats més sofisticades —llevat, és clar, que decideixin matricular-se en cursos avançats d'humanitats. És ben possible que la tendència a devaluar l'estudi humanístic i l'ús sofisticat de la llengua s'intensifiqui a mesura que els projectes d'ensenyament es vagin subdividint encara més en educació centrada en el campus —en la qual encara serien possibles la interacció a classe i les classes avançades d'humanitats— i l'ensenyament a distància, en què es corregirien els usos gramaticals dels estudiants i se n'avaluaria la capacitat de memoritzar fets. Evidentment, com a conseqüència de la paradoxal lògica de l'escassetat, podria ben bé succeir que, a mesura que un nombre cada cop més gran d'estudiants rebés els seus ensenyaments a través de sistemes a distància, creixés, inicialment, el prestigi social de tots els projectes d'ensenyament al campus (incloent-hi el treball avançat en l'àmbit de les humanitats). A llarg termini, però, el valor del treball avançant en l'àmbit de les humanitats no necessàriament creixeria, malgrat la seva relativa escassetat, ja que, als campus, el treball en l'àmbit de les humanitats continuaria competint amb les ciències, la capacitat de les quals per atraure finançament tant públic com privat gairebé garanteix la continuïtat del seu prestigi. Per tant, em puc imaginar una situació en la qual, tot i que el treball humanístic avançat estaria a l'abast d'una proporció més baixa de la comunitat educativa, el seu valor continuaria patint una davallada, perquè en haver-se desfet de la seva connexió amb les habilitats bàsiques, aquest treball humanístic semblaria un luxe frívol les afirmacions del coneixement del qual no podrien competir amb les de les ciències.

3. Una qüestió de prestigi

La meua segona preocupació està relacionada amb aquesta descripció, en la qual el prestigi de les humanitats cau en picat a mesura que les universitats fan front a la manca de recursos desenvolupant unitats d'ensenyament a distància que els reporten ingressos, i que donen prioritat a les habilitats "bàsiques" i a les matèries basades en la informació, normalment professionals. Com tots sabem, la Universitat de Nova York (NYU) acaba de posar en marxa un projecte a l'Escola de Formació Contínua. NYUonline és una filial educativa amb ànim de lucre que inicialment ofereix cursos sense crèdits, bàsicament adreçats a les "universitats corporatives", a altres programes de formació corporatius i a les persones que volen obtenir unes credencials específiques. NYUonline, que s'ha posat en marxa a la primavera del 2000 (és a dir, ara mateix), ofereix cursos que poden dur a l'obtenció d'un Certificat de Formació Gerencial. En un futur immediat se'n preveu incrementar l'oferta acadèmica, que inclourà cursos d'infermeria, comptabilitat, finances, màrqueting, gestió immobiliària i una gran varietat de cursos avançats en l'àmbit de les noves tecnologies, el comerç electrònic i la seguretat a Internet.

Classe presencial

A curt termini, com ja he apuntat, i sempre que la gerència corresponent decideixi redistribuir els beneficis, una universitat com la NYU pot destinar els ingressos generats per aquestes unitats a donar suport a les divisions que, com les humanitats, generen pocs ingressos. Per aquest motiu, i pel fet que els pressupostos de tipus global i els acords sobre costos generals fixos, característics de l'ajuda governamental a l'educació superior, són ja cosa del passat, hauríem d'estar contents de les nostres unitats d'ensenyament a distància amb ànim de lucre. Tanmateix, com a estudiós de la història de l'Administració i de la comptabilitat, m'amoïna que, a llarg termini, la cua de l'ensenyament a distància no acabi sacsejant el gos de l'educació liberal. Encara que els administradors vulguin redistribuir els beneficis a unitats que no poden generar ingressos, em preocupa que els gestors de les universitats no vulguin generalitzar el sistema d'anàlisi basat en el cost, que s'utilitza generalment per avaluar la productivitat en les unitats d'ensenyament a distància, a altres unitats de la universitat en què la productivitat acadèmica i docent ha estat tradicionalment l'objectiu a assolir. M'amoïna que, a causa de la capacitat de les unitats d'ensenyament a distància per generar ingressos, les universitats hauran de destinar més recursos a desenvolupar i distribuir cursos apropiats per al format d'ensenyament a distància. M'amoïna que, a mesura que aquests programes vagin proliferant, es caigui en la temptació de conceptualitzar l'educació ras i curt com una sèrie de components administrables, que es poden proporcionar separatament, especialitzar i oferir, la majoria de les vegades, amb treballadors a temps parcial. Els components externs del "producte" educatiu, com per exemple la correcció dels exàmens o la resposta de les preguntes dels estudiants, no és gaire lluny de la descomposició del procés educatiu en components discrets. De fet, la City University of New York (CUNY) ja està jugant amb la idea d'externalitzar els treballs d'escriptura de recuperació (o "bàsics"), mentre que els projectes d'ensenyament a distància com NextU.com depenen de la subcontractació d'aspectes del procés educatiu per poder obtenir beneficis.

No vull endinsar-me massa en aquesta visió fatalista de la universitat virtual, perquè el tema de la meua intervenció és més concretament l'impacte que aquestes transformacions poden tenir sobre les humanitats. Tampoc no vull donar la impressió que sóc un ludista o que no veig les implicacions que té la retallada dels pressupostos, tant federals com estatals, destinats a educació. Només vull deixar constància del temor que els desenvolupaments que es produeixen dins les institucions com aquesta tenen la seva pròpia inèrcia, i que les innovacions tecnològiques (com l'ensenyament a distància) i els procediments administratius (com la gestió i l'assessorament) també tenen la seva pròpia lògica. Certament, és possible resistir a la lògica que convertiria cada faceta de la tasca educativa en activitats abocades a la subdivisió i a l'anàlisi sobre la base del seu cost econòmic, com també és possible resistir a la bifurcació de les humanitats en habilitats "bàsiques" i "avançades". Per resistir a aquests desenvolupaments, però, hem de ser crítics; hem de conservar el que és valuós del nostre patrimoni; hem de saber interpretar les implicacions de les tecnologies que despleguem, i hem de ser conscients dels valors que volem que promogui l'educació universitària. La idea amb què vull que es quedin és que el mètode d'estudi associat a les humanitats pot ser l'única pràctica capaç de cultivar aquesta atenció crítica envers les implicacions de les bases del nostre propi èxit tecnològic i financer. La pregunta que segurament ens ve al cap, pel fet que aquesta universitat ha emprès el camí de l'ensenyament a distància amb ànim de lucre, no és pas si les humanitats poden sobreviure a l'ensenyament a distància, sinó si la universitat pot sobreviure a la mort de les humanitats, que una utilització acrítica de l'ensenyament a distància podria per descomptat accelerar.

Citació recomanada:

POOVEY, Mary (2001). "Poden sobreviure les Humanitats a la formació a distància?". *Digithum*, núm. 3 [article en línia]. DOI: <http://dx.doi.org/10.7238/d.v0i3.593>